

ახალი ღვაწლი „კვალისა“
(1897 წელი, გაზეთი „ცნობის ფურცელი“)

ყველა შეგნებულს მკითხველს მოეხსენება, რომ ქართველები, მეტადრე გლეხები, თავისი უვიცობის გამო ბუნების მეტყველებაში, ბევრს იმისთანა ცხოველს ემტერებიან და ხოცვენ, რომელიც ჟლეტავს მოსავლის მტრებსა: თავგებსა, ჭია-მატლებსა, ბუზებსა და სხვა მწერებსა. ამ თავისი უგუნური მოქმედებით ქართველები ხელს უწყობენ გამრავლებას ჭირნახულის მტრებისას, იმცირებენ მოსავალსა და თავისს სიღარიბეს თვითონვე აძლიერებენ. ეს ნამდვილი სენია ჩვენის მეურნეობისა და იგი ღაღადებით ითხოვს წამალსა, მალამოსა. ცხადია ყველასთვის, რომ ამ სენის უებარ წამლად უნდა ჩაითვალოს - მოფენა ხალხში ჭეშმარიტის ცოდნისა შესახებ, სასარგებლო ცხოველებისა.

ევროპასა და რუსეთში კაი ხანია მიაქციეს ამ საგანს ყურადღება და დაბეჭდეს დაბიური თხზულებანი, რაშიაც ხალხს უხსნიან სარგებულობას ამა თუ იმ ცხოველისას, მის ბრძოლას მოსავლის მტრებთან, მნიშვნელობას მეურნეობისათვის. ჩვენს ლიტერატურაში - კი სრულიად არ მოიპოვება ამგვარი წიგნაკები. მართალია, „კონაში“ ჩვენ მოქცეული გვაქვს ცხოვრება და მოქმედება ზოგი სასარგებლო ცხოველისა, მაგრამ ეს სხვათაშორის არის ნათქვამი და მიზნის მისაღწევად საკმარისად არ ჩაითვლება. საჭირო იყო ცალკე გამოცემა დაბიური ენით დაწერილი წიგნისა, რომელშიაც უნდა ყოფილიყო მოთხრობილი მოქმედება და ცხოვრება იმ სასარგებლო ცხოველებისა და ფრინველებისა, რომელთაც ჩვენი ხალხი, თავისი უმეცრების გამო, უწყალოდ ჟლეტავს, თავის საზიანოდ. სწორედ ამ განზრახვით ერთის წლის წინეთ გამოვეცით სახალხო წიგნი „მოსავლის მცველნი ანუ სასარგებლო ცხოველები და ფრინველები“. ვიდრე წიგნის დაწერას შევუდგებოდით, ჩვენ ხელახლად და გულდადებით გადავიკითხეთ თხზულებანი: კარლე ფოხტისა (სასარგებლო და მავნე ცხოველები), ბრემისა (ცხოვრება ცხოველებისა), ვაგნერისა (მოთხრობანი ბუნების ისტორიიდან), ბაღდანოვიჩისა (Мирские захребетники), ოსტროგორსკისა და ზოგიერთი სხვა წიგნები ბუნების მეტყველებიდან.

რადგანაც აღწერილობითი ფორმა, მშრალი მეცნიერული კლასიფიკაცია, დაწვრილებითი აღწერა ცხოველების შინაგანი აგებულობისა ევროპის გლეხკაცობასაც კი ძლიერ აფრთხობს, ამიტომ ჩვენ მოვიქვეცით სწორედ ისე, როგორც მოიქცნენ: გერმანიაში ვაგნერი და საფრანგეთში ჟიულ-ვერნი: ჩვენს წერილებს მივეცით, მონოგრაფიული ხასიათი, ავირჩიეთ მოთხრობითი, დრამატული ფორმა და მთავარი ყურადღება მივაქციეთ მას თუ როგორ სცხოვრობს, როგორ იბრძვის და როგორ ჟლეტს

მავნე სულდგმულებს ესა, თუ ის ცხოველი, და რამდენად ძვირფასია ის სამსახური, რომელსაც იგი უწევს ჭირნახულს, მეურნეობასა.

შინაარსი ჩვენის წიგნისა მთლად ეკუთვნით ზემოთ მოხსენებულს ავტორიტეტებს ბუნების მეცნიერებაში. ყოველი ჩვენი აზრი მათ თხზულებაში მოიპოვება, იქიდან არის ამოღებული. ჩვენი არის მხოლოდ არჩევანი სასარგებლო ცხოველებისა, ფორმა მოთხრობისა, დალაგებულობა მსჯელობისა, მიმდინარეობა აზრისა.

ჩვენის წიგნის გამოსვლის შემდეგ ადგილობრივმა პერიოდულმა გამოცემებმა თავისი აზრი წარმოსთქვეს მასზედ „მეურნემ“ დაბეჭდა ერთი სამეურნეო ორკლასიანი სკოლის მასწავლებლის წერილი, რომელშიაც, სხვათა შორის, ნათქვამი იყო: „შესასწავლებლად მათის (სასარგებლო ცხოველების) მნიშველობისა ჩვენმა პედაგოგმა იაკობ გოგებაშვილმა ერთი ძვირფასი წიგნი შეძღვნა ჩვენს სამეურნეო ლიტერატურას ქართულს ენაზედ. ეს არის-ზემოხსენებული წიგნი („მოსავლის მცველნი“), რომელიც შეიცავს 64 გვერდსა. ეს საქმის ცოდნით შედგენილი მრავალ-სურათებიანი წიგნი დაწერილია პედაგოგის მიერ მდაბიო, გასაგები ენით. ვურჩევთ ყველა მეურნეს დაიმშვენოს თავისი ღარიბი სამეურნეო ბიბლიოთეკა ამ სასარგებლო წიგნით, რომელიც დიდს ნაყოფს და სარგებლობას მოუტანს პირად მას, როგორც მეურნეს („მეურნე“, 1896 წლისა, № 22).

„ივერიაში“ დაიბეჭდა ბიბლიოგრაფიული წერილი, რომლის ავტორი „კვალის“ ერთი დამოუკიდებელი თანამშრომელთაგანი, წიგნის გამოსვლას მიეგება მხურვალე თანაგრძნობით, აღიარა იგი „მშვენიერ შედგენილ წიგნად“ და ისურვა მისი მოფენა ხალხში. ამასთანავე თანაგრძნობა განუცხადა წიგნს ერთმა ქართველმა დამსახურებულმა ლიტერატორმა გაზეთს „კავკაზში“.

სრულიად სხვა გვარად მოიქცა „კვალი“. ამას წინად მან დაბეჭდა ვეებერთელა წყალ-წყალა წერილი სამს ნომერში, რომელიც იმისთანა უმართებულო კილოთი და უმეცრებით არის დაწერილი, რომ ჩვენს ლიტერატურაშიაც - კი ძნელად მოიპოვება მისი სადარი.

კრიტიკანი და რედაქცია ყოველ - უკადრისს ხერხს და ღონისძიებას ხმარობენ, რათა დაამცირონ მკითხველის თვალში წიგნიც და მისი ავტორიც. გზა შეუკრან წიგნსა და ხელი შეუშალონ მის გავრცელებას ხალხში. წერილი თავდება ასეთი სიტყვებით „ავტორს რომ სრულიად არ დაებეჭდა ეს წიგნაკი, მკითხველი საზოგადოება-კი არ წააგებდა, პირიქით მოგებაში დარჩებოდა; ჭეშმარიტებას მოკლებულს და ზღაპრულს ცოდნას არ შეითვისებდა, ფულს არ დახარჯავდა, დროს არ დაკარგავდა. ჩვენ ვურჩევთ იაკობ გოგებაშვილს ბუნების მეტყველებას თავი დაანებოს, აქ ვერაფერს გააწყობს“.

ხომ მამაცური დასკვნაა? საბუთებიც მამაცური უძღვის წინ. მოვიყვანო რამდენსამე ნიმუშს. პირველს ჩვენს მოთხრობას ჰქვია „დევნილი მეგობარი ანუ ზღარბი“.

ზღარბის მეგობრობას ადამიანთან იმითი ვასაბუთებთ, რომ იგი ჟღერს მეთქი შხამიან გველებსა და თაგვებსა. ღვაწლით შემოსილი რედაქცია თავისი კრიტიკანის პირით ჩასძახის მკითხველსა: დახეთ სადამდინ უწევს უვიცობა გოგებაშვილისა; წერილს არქმევს „დევნილი მეგობარი“ და შიგ კი ლაპარაკობს შხამიანს გველებზედ და თაგვებზედ, გოგებაშვილის აზრით, შხამიანი გველი და თაგვი ჩვენი მეგობრები ყოფილანო. მეორე მარგალიტი: გოგებაშვილს არა სცოდნია, რომ ზღარბი უმთავრესად თაგვების მჭერელი - კი არ არის, მწერების მჭლეტელიაო, კბილები მაინც გაუშინჯეთო. კბილებით ზღარბი ჰგავს ძალსა და კატასა, მაშასადამე ეს ორი შინაური ცხოველიც მწერების მჭამელნი უნდა იყვნენ. ფრინველებს კბილები სრულიად არა აქვთ, ამიტომ სწორედ სასწაულ მოქმედებას უნდა მივაწეროთ, რომ ეს უკბილო სულიერნი მწერებით იკვებებიან. რაც ჩვენ ზღარბზედ ცნობები გვაქვს მოქცეული წიგნში, ამოკრებილია ფოხტის წიგნიდან: „სასარგებლო და მავნე ცხოველები“. ფოხტი ძლიერ სასარგებლო ცხოველად რაცხს ზღარბსა და მფარველობას თხოულობს. ჩვენი კრიტიკანი კი სხვა აზრისაა, უთუოდ იმითომ, ეს ყოვლად საფუძვლიანი თხოულება მას არც-კი უნახავს თვალთა. მესამე მარგალიტი: „გოგებაშვილს უნდოდაო დაემტკიცებინა, რომ ზღარბი მოსავლის მეველეა, იმის მაგიერ იმან გვიჩვენა, რომ ზღარბი ცხოველების სიცოცხლის მცველია“. ახლა არ იკითხავთ რითი ვაჩვენე მე ეს მკითხველსა? იმითი, რომ ზღარბი გამოვიყვანე შხამიანი გველების და თაგვების მჭლეტელად!? ბატონებო, სად გაგონილა ასეთი უსაზღვრო სიცრუე და დაწამება ასეთი საარაკო უვიცობისა?

დაუმატეთ ამ სამს მარგალიტს სამიოდ-ოთხი წვრილმანი და უსაფუძლო შენიშვნა კრიტიკანისა და თქვენ თვალ-წინ იქნება მთელი შინაარსი სამი ვებერთელა წერილისა, რომელნიც წარმოუდგენენ ბუჩოს გროვას, სადაც აქა იქა მოიპოვება ღვარძლის და ფშუტას მარცვლები.

აშკარაა, კრიტიკანს არც კი გადაუფურცლავს ზემოდ მოხსენებულნი თხოულებანი გამოჩენილის ბუნების-მეტყველებისა, თუმცა მარტო უვიცობით ვერ აიხსნება ამგვარი წერილის დაბეჭდვა. გიორგი წერეთელსაც ძალად დაუვიწყებია ის მცირეოდენი ცოდნა ბუნების მეტყველებიდან, რომელიც წინად უჭყაოდა. კანცოვკების სპეციალისტკასაც დავიწყებია, რომ „ჯეჯილში“ არც ერთ კანცოვკას კავშირი არა აქვს მოთხრობის შინაარსთან, და მე მიკვირებს ამ გვარს უკავშირობასა.

ამ სახით, სამის სიბოროტე, უმართებულობა და უვიცობა შეერთდნენ ერთად, რათა შეუკრან გზა ხალხში წიგნსა, რომელიც, რაც უნდა იყოს სასარგებლო და საჭირო

ცოდნას შეიცავს ჩვენის ქვეყნის მხვნელ-მთესველთათვის და რომლის სანაცვლოს ჩვენს ლიტერატურაში ვერ დაასახელებენ იგინი, რადგან მეორე წიგნი არ მოგვეპოვება, რომელსაც საგნად ჰქონდეს სასარგებლო ცხოველების და ფრინველების ცხოვრება და მოქმედება.

ამას ისიც უნდა დავუმატოთ, რომ თანამშრომლებს „კვალისას“ არავითარი ბრალი არა სდევთ იმ კრიტიკის დაბეჭდვაში, რომელსაც კი მათგანს წაუკითხავს დაბეჭდვამდე ეს კრიტიკული წერილი, ყველა წინააღმდეგი ყოფილა მისი დაბეჭდვისა, მაგრამ თვითონ რედაქციას დიდი სიამოვნებით გამოუჭიმნია თავისი გაზეთის ფურცლებზე და დარწმუნებულია, თურმე, რომ ჩვენ დაგვამცირა მკითხველების თვალში და არა თავისი თავი შეარცხვინა მის წინაშე.

ან რატომ არ დაბეჭდავდა, როდესაც სტატია, როგორც სჩანს, დაწერილია შეკვეთით. თბილისში ყველამ კარგად იცის, რომ „კვალის“ რედაქცია აქეზებს ჩემს წინააღმდეგ, ვისიც წაქეზება-კი შეიძლება, უკვეთავს ჩემ წინააღმდეგ წერილებსა, სცვლის ამ წერილებსა, ხან თვითონა სთხუზავს მათ და სცდილობს სხვა გაზეთებში დააბეჭდვინოს იგი, ან თვითონ დაბეჭდოს გაბრიყვებული პირების სახელით. კიდევ ამის გამო ვხედავთ რომ განუვითარებელნი პირნი, რომელთაც რიგანი მოკითხვის ბარათის დაწერაც არ შეუძლიანთ, ხელს აწერენ წერილებს, რომელთაც გამოცდილი ფლიდი კალმის ნაწარმოების ბეჭედი ზედ აზის. ერთი გაბრიყვებულთაგანი ამ დღეებში თურმე გაუტყდა ბევრს თავის ნაცნობს თბილისში, რომ გიორგი წერეთელმა გამაბრიყვაო გოგებაშვილის წინააღმდეგ და ისე ვნანობ, რომ გავლანძღავდი, აქ რომ იყვეს ახლაო. სხვანი კი არამც თუ არ ნანობენ, პირიქით ამაცობენ, რომ ბრიყვულს და სიცრუით სავსე წერილებს, რომელიმე ინტრიგანის მიერ დაწერილს, თავისი სახელით ბეჭდავენ.

სწორედ ამ ბრმა პირადი მტრობით აიხსნება, რომ „კვალმა“ არ იკმარა არც უკადრისი კილო კრიტიკისა, არც გაკიცხვა წიგნისა, რომელიც, ყოველ შემთხვევაში იპყრობს საჭირო და სასარგებლო ცოდნას ხალხისათვის, და ამას დაუმატა რამდენიმე არა საკადრისი ინსინუაცია, რაც ფრიად სამარცხვინოა მეტადრე იმ გაზეთისათვის, რომლის რედაქტორ-გამომცემლად ქალი ითვლება.

ახლა როგორ მოვიყვანოთ ჭკუაზედ „კვალის“ რედაქცია, რომელსაც უკურნებელ სენად გადაექცა ჩემი და ჩემი წიგნების კიცხვა თითქმის ყოველ ნომერში? ბედად, ჩვენა გვყავს ერთი იმისთანა სახელოვანი ბუნების-მეტყველი, რომლის ავტორიტეტი ყველას თვალში უმაღლესს წერტილამდე არის ასული და რომლის მსჯავრის წინაშე ყველამ უნდა თავი მოიდრიკოს. ეს ბრძანდება დიდად პატივცემული პროფესორი ვასილი მოსეს ძე პეტრიაშვილი. მე იძულებული ვარ იგი შევაწუხო და მივმართო თხოვნით: გადიკითხოს ჩემი წიგნი „მოსავლის მცველნი“ და „კვალის“

კრიტიკა და „კვალშივე“ დაბეჭდოს თავისი პასუხი შემდეგს ორს კითხვაზედ:
ჭემმარიტს, საჭიროს და სასარგებლო ცოდნას იპყრობს ჩემი წიგნი, თუ არა? „კვალის“ კრიტიკა საფუძვლიანია და რიგიანი, თუ უსაფუძვლო, უმართებულო და მავნებელი?

ტექსტის ციფრული ვერსია მოამზადა:

საჩხერის მუნიციპალიტეტის, პაოლო იაშვილის სახელობის სოფელ არგვეთის საჯარო სკოლის მოსწავლემ ანი ოქროპირიძემ.

8 აპრილი, 2020 წელი

#დარჩისახლში